

Zvířata v biblických a mimobiblických (apokryfních) textech

FSS 2014/2015 – Jan Zámečník

Některé tematické okruhy v Bibli

- Chov zvířat
- Lov zvířat
- Obětování zvířat
- Zvíře jako objekt něžné náklonnosti („mazlíček“)
- Zvíře jako ohrožení
- Zvíře jako dopravní prostředek
- Zvíře jako válečný „nástroj“
- Zvíře jako něco čistého či nečistého
- Zvíře jako nástroj trestu či pomoci
- Zvíře jako symbol
- Zvíře jako součást Boží sféry
- Zvíře jako zdroj poučení

Chov zvířat I – jako platidlo

Gn 21,27–30:

²⁷I **vzal Abraham brav a skot a dal abímelekovi.** Pak spolu uzavřeli smlouvu.

²⁸Sedm ovcí ze stáda postavil Abraham zvlášť.

²⁹Tu se abímelek Abrahama otázal: „Co s těmi sedmi ovce, které jsi postavil zvlášť?“

³⁰A on řekl: „**Sedm ovcí si ode mne vezmi na svědectví,** že jsem tuto studni vykopal já.“

Chov zvířat II – pro živočišné produkty

- **Maso mléko (Gn 18,6–8)**

⁶Abraham rychle odběhl do stanu k Sáře a řekl:

„Rychle *vezmi* tři míry bílé mouky, zadělej a připrav podpopelné chleby.“

⁷Sám se rozběhl k dobytku, vzal mladé a pěkné dobytče a dal mládenci, aby je rychle připravil.

⁸Potom **vzal máslo a mléko i dobytče, jež připravil, a předložil jim *to*** . Zatímco jedli, stál u nich pod stromem.

Chov zvířat III – pro živočišné produkty

- **Vlna (Sd 6,36–37)**

³⁶Potom Gedeón prosil Boha: „Chceš mou rukou vysvobodit Izraele, jak jsi prohlásil?

³⁷Hle, **rozprostírám na humně ovčí rouno**. Bude-li rosa jenom na rouně a všude po zemi bude sucho, poznám, že mou rukou vysvobodíš Izraele, jak jsi řekl.“

Chov zvířat IV – pro živočišné produkty

- **Kůže (Gn 27,15–16)**

¹⁵Potom Rebeka vzala šaty svého staršího syna Ezaua, ty nejlepší, které měla doma u sebe, a oblékla svého mladšího syna Jákoba.

¹⁶Jeho ruce i hladký krk ovinula kůzlečími kožkami.

Lov zvířat

- Gn 10,8–9

⁸Kúš pak zplodil Nimroda; ten se stal na zemi prvním bohatýrem.

⁹Byl to bohatýrský lovec před Hospodinem; proto se říká: Jako **Nimrod, bohatýrský lovec před Hospodinem.**

Lov zvířat II

- Gn 27,1–4

¹Když Izák zestárl, jeho oči vyhasly, takže neviděl. I zavolal svého staršího syna Ezaua a řekl mu: „Můj synu!“ On mu odpověděl: „Tu jsem.“

²Izák řekl: „Hle, jsem už starý a neznám den své smrti.

³Vezmi si nyní zbraně, toulec a luk, **vyjdi na pole a něco pro mě ulov.**

⁴Připrav mi oblíbenou pochoutku a přines mi ji, ať se najím, abych ti mohl požehnat, dříve než umřu.“

Lov zvířat III

- Mt 4,18–20

¹⁸Když procházel podél Galilejského moře, uviděl dva bratry, Šimona, zvaného Petr, a jeho bratra Ondřeje, jak vrhají síť do moře; **byli totiž rybáři.**

¹⁹Řekl jim: „Pojďte za mnou a učiním z vás rybáře lidí.“

²⁰Oni hned zanechali sítě a šli za ním.

Obětování zvířat I

- Ex 13,11–13

¹¹Až tě Hospodin uvede do země Kenaanců, jak přísežně zaslíbil tobě i tvým otcům, a až ti ji dá,

¹²**všechno, co otvírá lůno, odevzdáš Hospodinu.** Všichni samečci, které tvůj dobytek vrhne nejprve, budou patřit Hospodinu.

¹³Každého osla, který se narodil jako první, vyplatíš jehnětem. Kdybys jej nemohl vyplatit, zlomíš mu vaz. Také každého prvorozeného ze svých synů vyplatíš.

Obětování zvířat II

- Gn 22,10–14

¹⁰I vztáhl Abraham ruku po obětním noži, aby svého syna zabil jako obětního *beránka* .

¹¹Vtom na něho z nebe volá Hospodinův posel:
„Abrahame, Abrahame!“ Ten odvětil: „Tu jsem.“

¹²A *posel* řekl: „Nevztahuj na chlapce ruku, nic mu nedělej! Právě teď jsem poznal, že jsi bohabojný, neboť jsi mi neodepřel svého jediného syna.“

¹³Abraham se rozhlédl a vidí, že vzadu je beran, který uvízl svými rohy v houští. Šel tedy, **vzal berana a obětoval jej v zápalnou oběť místo svého syna.**

¹⁴Tomu místu dal Abraham jméno „Hospodin vidí“. Dosud se tu říká: „Na hoře Hospodinově se uvidí.“

Obětování zvířat III

„Je jasné, že zvířecí oběť – zvláště vykoupení lidských prvorozenců prvorozenými zvířaty – je založena na vědomí hluboké příbuznosti mezi lidmi a zvířaty. Při obětování zvířete Izraelec nezabíjí nějakou ‚věc‘, nýbrž se v duchu sám staví na místo své oběti.“
(Albert de Pury)

Obětování zvířat IV

- „V hebrejštině není žádný jednoduchý ekvivalent slova ‚oběť‘. Starý zákon spíše podává výčet činností, z nichž každá má svoje vlastní jméno, a termín ‚oběť‘ byl na ně aplikován až později. Je to abstraktní a kolektivní označení a k tomu, abychom mu přisoudili přesný význam, bychom museli prozkoumat specifické rysy každé oběti tak, jak byla prováděna; paschální oběť připomínající vyjití z Egypta a Hospodinovo spásné jednání, zápalné oběti, společné oběti, různé typy smírných obětí a mnoha dalších forem obětí, určených ke zvláštním účelům. Každá z těchto obětí má svůj vlastní význam, navíc se dlouho vyvíjelo jejich chápání a praxe a každý jejich detail už dnes nelze vystopovat a objasnit.“
(L. Vischer, Ch. Birch, *Život se zvířaty*, s. 31–32)

Obětování zvířat V

- Mi 6,6–8

⁶ „Jak předstoupím před Hospodina? *S čím* se mám sklonit před Bohem na výšině? Mohu před něj předstoupit s oběťmi zápalnými, s ročními býčky?

⁷ **Cožpak má Hospodin zalíbení v tisících beranů, v deseti tisících potoků oleje?** Což smím dát za svou nevěrnost svého prvorozence, v oběť za svůj hřích plod svého lůna?“

⁸ Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré a co od tebe Hospodin žádá: jen to, abys zachovával právo, miloval milosrdenství a pokorně chodil se svým Bohem.

Obětování zvířat VI

- Ž 50,7–15

⁷„Slyš, můj lide, budu mluvit, Izraeli, svědčím proti tobě, já jsem Bůh, tvůj Bůh jsem.

⁸Má žaloba se netýká tvých obětí, tvé zápaly mám před sebou stále.

⁹Nevezmu *si* býčka z tvého domu, kozly ze tvých ohrad.

¹⁰Všechna lesní zvěř mi patří *i* dobytek na tisíci horách,

¹¹v horách vím o každém ptáku, polní havěť též mám kolem sebe.

¹²**Kdybych měl hlad, neřeknu si tobě, mně patří svět se vším, co je na něm.**

¹³**Jídám snad já maso z tura nebo napájím se kozlí krví?**

¹⁴Přines Bohu oběť díků a plň svoje sliby Nejvyššímu!

¹⁵Až mě potom budeš v den soužení volat, já tě ubráním a ty mě budeš oslavovat.“

Zvíře jako objekt něžné náklonnosti („mazlíček“)

- 2 S 12,1–6

¹Hospodin poslal k Davidovi Nátana. Ten k němu přišel a řekl mu: „V jednom městě byli dva muži, jeden boháč a druhý chudák.

²Boháč měl velmi mnoho bravu a skotu.

³**Chudák neměl nic než jednu malou ovečku, kterou si koupil. Živil ji, rostla u něho spolu s jeho syny, jedla z jeho skývy *chleba* a pila z jeho poháru, spávala v jeho klíně a on ji měl jako dceru.**

⁴Tu přišel k bohatému muži návštěvník. Jemu bylo líto vzít nějaký *kus* ze svého bravu či skotu, aby *jej* připravil poutníkovi, který k němu přišel. Vzal tedy ovečku toho chudého muže a připravil ji muži, který k němu přišel.“

⁵David vzplanul proti tomu muži náramným hněvem. Řekl Nátanovi: „Jakože živ je Hospodin, muž, který tohle spáchal, je synem smrti!

⁶A tu ovečku nahradí čtyřnásobně zato, že něco takového spáchal a neměl soucitu.“

Zvíře jako ohrožení

- Gn 37,31–35

³¹Tu vzali *bratři* Josefovou suknicí, porazili kozla a suknicí namočili v krvi.

³²Tu pestře tkanou suknicí pak dali donést otci se vzkazem: „Tohle jsme našli. Pozorně si to prosím prohlédni: Je to suknicice tvého syna, nebo není?“

³³Když si ji prohlédl, zvolal: „**Suknicice mého syna! Sežrala ho divá zvíře! Rozsápán, rozsápán je Josef!**“

³⁴I roztrhl Jákob svůj šat, přes bedra přehodil žíněné roucho a truchlil pro syna mnoho dní.

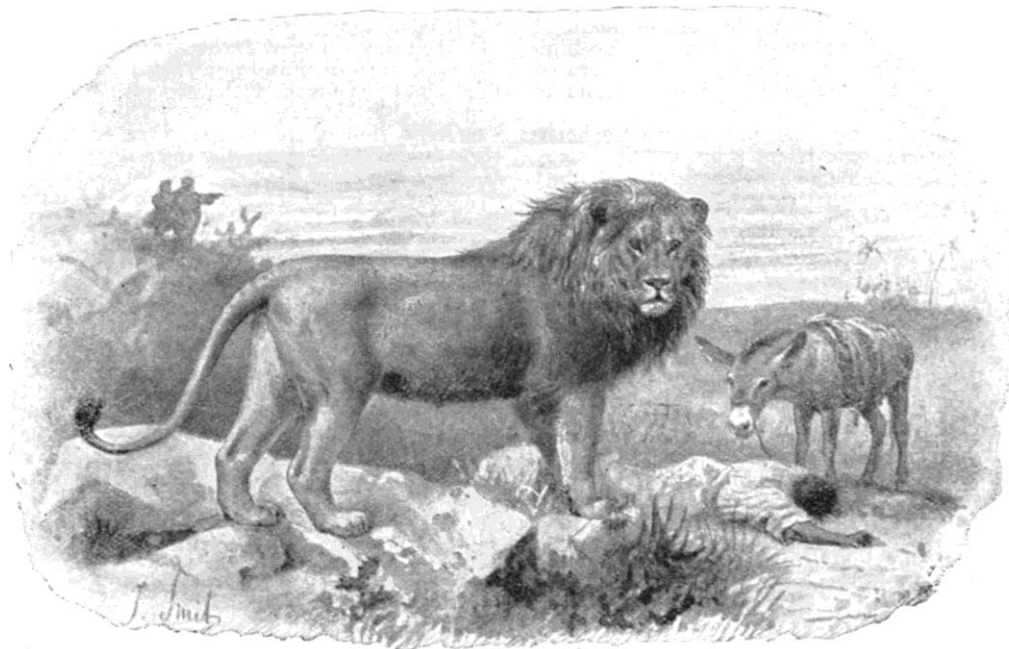
³⁵Přišli všichni jeho synové a všechny jeho dcery, aby ho potěšili, ale on se potěšit nedal. Naříkal: „Ve smutku sestoupím za synem do podsvětí.“ Tak oplakával otec Josefa.

Zvíře jako ohrožení II

- 1 K 13,23–24

²³Když prorok, kterého přivedl zpět, pojedl a napil se, osedlal mu osla

²⁴a on odejel. **Na cestě ho přepadl lev a usmrtil ho.** Jeho mrtvola ležela na cestě a vedle ní stál osel; i lev stál vedle mrtvoly.

“ He found his carcass in the way, and the ass and the lion standing by the carcass.”— 1 Kings xiii. 28.

Zvíře jako dopravní prostředek

- Mk 11,1–11

¹Když se blížili k Jeruzalému, k Betfage a Betanii u Olivové hory, poslal dva ze svých učedníků

²a řekl jim: „Jděte do vesnice, která je před vámi, a hned, jak do ní vejdete, naleznete přivázané oslátko, na němž dosud nikdo z lidí neseseděl. Odvažte je a přiveďte!“

³A řekne-li vám někdo: „Co to děláte?“, odpovězte: „Pán je potřebuje a hned je sem zas vrátí.““

⁴Vyšli a na rozcestí našli oslátko přivázané venku u dveří. Když je odvazovali,

⁵někteří z těch, kteří tam stáli, jim řekli: „Co to děláte, že odvazujete to oslátko?“

⁶Odpověděli jim tak, jak Ježíš přikázal, a oni je nechali.

⁷**Oslátko přivedli k Ježíšovi, přehodili přes ně své pláště a on se na ně posadil.**

⁸Mnozí rozprostřeli na cestu své pláště a jiní zelené ratolesti z polí.

⁹A ti, kdo šli před ním i za ním, volali: „Hosanna!“

¹⁰Požehnaný, který přichází ve jménu Hospodinově, požehnáno buď přicházející království našeho otce Davida. Hosanna na výsostech!“

¹¹Ježíš vjel do Jeruzaléma a vešel do chrámu. Po všem se rozhlédl, a poněvadž již bylo pozdě večer, odešel s Dvanácti do Betanie.

Zvíře jako dopravní prostředek II

- Srv. Za 9,9–10

⁹Rozjášej se, sijónská dcero, dcero jeruzalémská, propukni v hlahol! **Hle, přichází k tobě tvůj král, spravedlivý a zachráněný, pokořený, jede na oslu, na oslátku, osličím mláděti.**

¹⁰„Vymýtím vozy z Efrajima a z Jeruzaléma koně; válečný luk bude vymýcen.“ Vyhlásí pronárodům pokoj; jeho vláda bude od moře k moři, od Řeky až do dálav země.

Zvíře jako válečný „nástroj“

- 2 Pa 9,25

²⁵Šalomoun měl také ustájeno čtyři tisíce koní k vozům a dvanáct tisíc jezdeckých koní. Rozmístil je ve městech pro vozbu a u sebe v Jeruzalémě.

- Ž 20,8

⁸Jedni se *honosí* vozy, jiní koňmi, ale my připomínáme jméno Hospodina, svého Boha.

Zvíře jako válečný „nástroj“ II

- Sd 15,3–8 a 14–17

³Ale Samson jim odvětil: „Tentokrát budu vůči Pelištejcům bez viny, když jim provedu něco zlého.“

⁴**Odešel a pochytal tři sta lišek. Potom vzal pochodně, otočil vždy dvě lišky ocasy k sobě a mezi ně připevnil pochodeň.**

⁵**Pochodně zapálil a lišky pustil do nepožatého obilí Pelištejců. Zapálil jak kopky, tak nepožaté obilí, dokonce i vinice a olivy.**

⁶Pelištejci se vyptávali: „Kdo tohle udělal?“ Rozkřiklo se: Samson, zeť Timnašana, za to, že mu vzal ženu a dal ji jeho družbovi. I přitáhli Pelištejci a upálili ji i s jejím otcem.

⁷Tu jim Samson řekl: „Když takhle jednáte, neustanu, dokud nad vámi nevykonám pomstu.“

⁸Bil je hlava nehlava a způsobil jim zdrcující porážku. Potom sestoupil a usadil se ve skalní strži Étamu.

Zvíře jako válečný „nástroj“ III

- Sd 15,14–17

¹⁴ Když přišel do Lechí, Pelištejci ho přivítali válečným pokřikem. Tu se ho zmocnil duch Hospodinův a provazy na jeho pažích byly jako nitě, které sežehl oheň. Pouta mu na rukou povolila.

¹⁵ **Našel čerstvou oslí čelist, popadl ji do ruky a pobil jí tisíc mužů.**

¹⁶ I řekl Samson: „Oslí čelistí *jsem pobil* hromadu, dvě hromady, oslí čelistí jsem pobil tisíc mužů.“

¹⁷ Když domluvil, odhodil čelist. To místo nazval Rámat-lechí (*to je Výšina čelisti*) .

Image courtesy of FreeBibleIllustrations.com

Zvíře jako něco čistého a nečistého I

- Dt 14,1–7

¹Jste synové Hospodina, svého Boha. Nebudete si pro mrtvého dělat *smuteční* zářezy, ani mezi očima lysinu.

²Jsi přece svatý lid Hospodina, svého Boha. Tebe si Hospodin vyvolil ze všech lidských *pokolení*, která jsou na tváři země, abys byl jeho lidem, zvláštním vlastnictvím.

³**Nesmíš jíst nic ohavného.**

⁴**Smíte jíst tato zvířata:** býka, ovci a kozu,

⁵jelena, gazelu, daňka, kozorožce, antilopu díšona, tura stepního a divokou kozu,

⁶zkrátka všechna zvířata, která mají kopyta rozdělená tak, že jsou obě kopyta úplně rozpolcená, přežvýkavce mezi zvířaty; ty jíst smíte.

⁷Z přežvýkavců, z těch, co mají kopyta rozdělená rozpolcením, nesmíte však jíst velblouda, zajíce a damana. Jsou to přežvýkavci, ale kopyta nemají *úplně* rozdělená; budou pro vás nečistí.

Dt 14, 8–21

Ani vepře; má sice kopyta rozdělená, ale nepřezvykuje; bude pro vás nečistý. Jejich maso nesmíte jíst, jejich zdechliny se nedotknete. Ze všeho, co je ve vodě, smíte jíst toto: všechno, co má ploutve a šupiny. *To* smíte jíst. Co nemá ploutve ani šupiny, jíst nesmíte; bude to pro vás nečisté. Smíte jíst všechno čisté ptactvo. Jen tyto z nich jíst nesmíte: orla, orlosupa a orla mořského, luňáka, jestřába a různé druhy supů, žádný druh havranů, pštrosa, sovu, racka a různé druhy sokolů, kulicha, výra a sovu pálenou, pelikána, mrchožrouta a kormorána, čápa a různé druhy volavek, dudka a netopýra. Nečistá bude pro vás i všechna létající havěť; nesmí se jíst. Všechno čisté ptactvo jíst smíte. Nesmíte jíst žádnou zechlinu. Buď ji dáš bezdomovci, který *žije* v tvých branách, aby ji jedl, nebo ji prodáš cizinci. Vždyť jsi svatý lid Hospodina, svého Boha. Nebudeš vařit kůzle v mléce jeho matky.

Zvíře jako něco čistého a nečistého

II

„Protiklad čistého a nečistého vyjadřuje a zahrnuje protiklad divokého a ochočeného, civilizace a pouště, sociální konformity a nekonformity, božského a démonského, násilí a nenásilí, Božího lidu a pronárodů. Křesťanské evangelium ve své rané radikální formě tyto protiklady zpochybnilo. V pavlovské univerzální podobě potřebovalo odstranit posledně uvedený protiklad, a proto se zřeklo dělení zvířat na čistá a nečistá.“ (J. W. Rogerson)

Zvíře jako nástroj trestu či pomoci

- Ex 10,3–5

³Mojžíš a Áron tedy předstoupili před faraóna a řekli mu: „Toto praví Hospodin, Bůh Hebrejů: Jak dlouho se budeš zdráhat pokořit se přede mnou? Propuště můj lid, aby mi sloužil.

⁴**Budeš-li se zdráhat propustit můj lid, pak na tvé území uvedu zítra kobylinky.**

⁵Přikryjí povrch země, takže nebude možno zemi *ani* vidět, a sežerou zbytek toho, co vyvázlo, co vám zůstalo po krupobití. Ožerou také všechny stromy, které vám na polích *znovu* raší.

Zvíře jako nástroj trestu či pomoci II

- Jon 2,1–3

¹**Hospodin však nastrojil velikou rybu, aby Jonáše pohltila.** Jonáš byl v útrokách ryby tři dny a tři noci.

²I modlil se v útrokách ryby k Hospodinu, svému Bohu. Řekl:

³„V soužení jsem volal k Hospodinu, on mi odpověděl. Z lůna podsvětí jsem volal o pomoc a vyslyšels mě.

Zvíře jako nástroj trestu či pomoci III

- Zj 9,7–11

⁷**Ty kobylinky vypadaly jako vyzbrojená válečná jízda;** na hlavách měly něco jako zlaté věnce, tvář měly jako lidé,

⁸hřívu jako vlasy žen, ale zuby měly jako lvi.

⁹Měly jakoby železné pancíře a jejich křídla hřmotila, jako když množství spřežení se řítí do boje.

¹⁰A měly ocasy jako škorpióni a v nich žihadla, aby jimi trýznily lidi po pět měsíců.

¹¹Nad sebou měly krále, anděla propasti, hebrejským jménem Abaddon – to znamená Hubitel.

Zvíře jako nástroj trestu či pomoci IV

- 1 Kr 17,1–6

¹Elijáš Tišbejský z přistěhovalců gileádských řekl Achabovi:

„Jakože živ je Hospodin, Bůh Izraele, v jehož jsem službách, v těchto letech nebude rosa ani déšť, leč na mé slovo.“

²I stalo se k němu slovo Hospodinovo:

³„Jdi odtud a obrať se na východ a skryj se u potoka Kerítu proti Jordánu.

⁴Z potoka budeš pít a **přikázal jsem havranům, aby tě tam opatřovali potravou.**“

⁵Šel tedy a učinil, jak řekl Hospodin. Usadil se u potoka Kerítu proti Jordánu.

⁶A havrani mu přinášeli chléb i maso ráno a chléb i maso večer a z potoka pil.

Zvíře jako symbol I – moc zla (chaosu)

- Iz 51,9–10

⁹Probud' se, probud', oděj se mocí, Hospodinova paže!
Probud' se jako za dnů dávnověku, za dávných
pokolení! **Což právě ty jsi neskolila obludu,
neproklála draka?**

¹⁰Což právě ty jsi nevysušila moře, vody obrovské
propastné tůně, a nezřídila v mořských hlubinách
cestu, aby vykoupení mohli přejít?

Zvíře jako symbol I – moc zla (chaosu)

- Ž 74,12–17

¹²Bůh je můj Král odedávna, on uprostřed země koná spásné činy.

¹³**Svou mocí jsi rozkymácel moře, drakům na vodách roztříštils hlavy,**

¹⁴**rozdrtil jsi hlavy livjátana, dals ho sežrat hordě divé sběře,**

¹⁵rozpoltil jsi *skálu*, *vytryskl* pramen i potok, vysušil jsi mocné říční toky.

¹⁶Tobě patří den, i noc je tvoje, tys upevnil světlo *nocí* i slunce,

¹⁷ty sám jsi vytyčil veškerá pomezí země, vytvořils léto i zimu.

Zvíře jako symbol I – moc zla (chaosu)

- Zj 13,1–4

¹Tu jsem viděl, jak se **z moře vynořila dravá šelma** o deseti rozích a sedmi hlavách; na těch rozích deset královských korun a na hlavách jména urážející Boha.

²Ta šelma, kterou jsem viděl, byla jako levhart, její nohy jako tlapy medvěda a její tlama jako tlama lví. A drak jí dal svou sílu i trůn i velikou moc.

³Jedna z jejích hlav vypadala jako smrtelně raněná, ale ta rána se zahojila. A celá země v obdivu šla za tou šelmou;

⁴klekali před drakem, protože dal té šelmě svou moc, a klekali také před šelmou a volali: „Kdo se může rovnat té dravé šelmě, kdo se odváží s ní bojovat?“

Zvíře jako symbol II – Boží konání a moc

- Dt 32,10–12

¹⁰Našel ho v zemi *divokých* pouští, v pustotě kvílících pustin, zahrnul ho svou péčí, chránil ho jako zřítelnici oka.

¹¹**Jako bdí orel nad svým hnízdem a nad svými mláděty se vznáší, svá křídla rozprostírá, své mládě bere a na své peruti je nosí,**

¹²**tak Hospodin sám ho vedl, žádný cizí bůh s ním nebyl.**

- Ž 91,2–4

²Říkám o Hospodinu: „Mé útočiště, má pevná tvrz je můj Bůh, v nějž doufám.“

³Vysvobodí tě z osidla lovce, ze zhoubného moru.

⁴**Přikryje tě svými perutěmi, pod jeho křídly máš útočiště; pavézou a krytem je ti jeho věrnost.**

Zvíře jako symbol III – krása

- Pís 1,15

¹⁵Jak jsi krásná, přítelkyně moje, jak jsi krásná, oči tvé jsou holubice.

- Pís 2,8–9

⁸Hlas mého milého! Hle, právě přichází, hory přeskakuje, přenáší se přes pahorky.

⁹Gazele se podobá můj milý nebo kolouškovi. Hle, právě stojí za naší zídkou, nahlíží do oken, dívá se mřížovím.

Zvíře jako symbol IV – Boží sféra

- Zj 4,5–8

⁵Od trůnu šlehaly blesky a dunělo hromobití; před trůnem hořelo sedm světel – to je sedmero duchů Božích;

⁶a před trůnem moře jiskřící jako křišťál a **uprostřed kolem trůnu čtyři živé bytosti plné očí zředu i zezadu:**

⁷**První podobná lvu, druhá býku, třetí měla tvář člověka, čtvrtá byla podobná letícímu orlu.**

⁸Všechny čtyři bytosti jedna jako druhá měly po šesti křídlech a plno očí hledících ven i dovnitř. A bez ustání dnem i nocí volají: „Svatý, svatý, svatý Hospodin, Bůh všemohoucí, ten, který byl a který jest a který přichází.“

Zvíře jako zdroj poučení

- Př 6,6–11

⁶**Jdi k mravenci, lenochu,** dívej se, jak žije, ať zmoudříš.

⁷Ač nemá žádného vůdce, dozorce či vládce,

⁸opatřuje si v létě pokrm, o žních sklízí svou potravu.

⁹Jak dlouho, lenochu, budeš ležet? Kdy se probudíš ze svého spánku?

¹⁰Trochu si pospíš, trochu zdřímneš, trochu složíš ruce v klín a poležíš si

¹¹a tvá chudoba přijde jak pobuda a tvá nouze jako ozbrojenec.

Ochrana zvířat ve Starém zákoně? I

- Ex 20,8–11

⁸Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý.

⁹Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci.

¹⁰Ale sedmý den je *den* odpočinutí Hospodina, tvého Boha. **Nebudeš dělat žádnou práci ani ty** ani tvůj syn a tvá dcera *ani* tvůj otrok a tvá otrokyně **ani tvé dobytče** ani tvůj host, který *žije* v tvých branách.

¹¹V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý.

Ochrana zvířat ve Starém zákoně? II

- V druhé zaznamenané variantě Desatera je jiné zdůvodnění odpočinku: Dt 5,15

¹⁵Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh, odtud vyvedl pevnou rukou a vztaženou paží. Proto ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh, dodržovat den odpočinku.

Ochrana zvířat ve Starém zákoně? III

- Gn 6,18–20

¹⁸S tebou však učiním smlouvu. Vejdeš do archy a s tebou tvoji synové, tvá žena i ženy tvých synů.

¹⁹**A ze všeho, co je živé, ze všeho tvorstva, uvedeš vždy po páru do archy, aby s tebou zůstali naživu; samec a samice to budou.**

²⁰Z rozmanitých druhů ptactva a z rozmanitých druhů zvířat a ze všech zeměplazů rozmanitých druhů, z každého po páru vejdou k tobě, aby se zachovali při životě.

Ochrana zvířat ve Starém zákoně? IV

- Dt 22,6–7

⁶Když přijdeš cestou na ptačí hnízdo s holátkou nebo s vejci, s matkou sedící na holátkách nebo na vejcích na nějakém stromě nebo na zemi, nevezmeš matku od mláďat.

⁷Matku pustíš, mláďátka si smíš vzít. Tak ti bude dobře a budeš dlouho živ.

- Ex 23,4–5

⁴Když narazíš na býka svého nepřítele nebo na jeho zatoulaného osla, musíš mu jej vrátit.

⁵Když uvidíš, že osel toho, kdo tě nenávidí, klesá pod svým břemenem, zanecháš ho *snad*, aniž ho vyprostíš? Spolu s ním ho vyprostíš.

- Př 12,10

¹⁰Spravedlivý cítí *i* se svým dobytkem, kdežto nitro svévolníků je nelítostné.

Smlouva se zvířaty

- Gn 9,12–16

¹²Dále Bůh řekl: „Toto je **znamení smlouvy, jež kladu mezi sebe a vás i každého živého tvora**, který je s vámi, pro pokolení *všech* věků:

¹³Položil jsem na oblak svou duhu, aby byla znamením smlouvy mezi mnou a zemí.

¹⁴Kdykoli zahalím zemi oblakem a na oblaku se ukáže duha,

¹⁵rozpomenu se na svou smlouvu mezi mnou a vámi i veškerým živým tvorstvem, a vody již nikdy nezpůsobí potopu ke zkáze všeho tvorstva.

¹⁶Ukáže-li se na oblaku duha, pohlédnu na ni a rozpomenu se na věčnou smlouvu mezi Bohem a veškerým živým tvorstvem, které je na zemi.“

Boží starost o zvířata

- Jon 4,8–11

⁸Když pak vzešlo slunce, nastrojil Bůh žhavý východní vítr a slunce bodalo Jonáše do hlavy, až úplně zemdlel a přál si umřít. Řekl: „Lépe abych umřel, než abych žil.“

⁹Bůh se však Jonáše otázal: „Je dobře, že pro ten skočec tak planeš?“ Odpověděl: „Je to dobře. Planu *hněvem* až k smrti.“

¹⁰Hospodin řekl: „Tobě je líto skočce, s kterým jsi neměl žádnou práci, jemuž jsi nedal vzrůst; přes noc vyrostl, přes noc zašel.“

¹¹**A mně by nemělo být líto Ninive, toho velikého města, v němž je víc než sto dvacet tisíc lidí, kteří nedovedou rozeznat pravici od levice, a v němž je i tolik dobytka?“**

- Ž 36,6–7

⁶Tvoje milosrdenství, Hospodine, *sahá* až k nebi, tvoje věrnost *se dotýká* mraků.

⁷Tvoje spravedlnost je jak mocné horstvo, propastná tůň nezměrná jsou tvoje soudy; **zachraňuješ lidi i dobytek, Hospodine.**

Komunikace člověka se zvířaty

- Gn 3,1

¹Nejzchytralejší ze vší polní zvěře, kterou Hospodin Bůh učinil, byl **had**.
Řekl ženě: „Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?“

- Nu 22,28–31

²⁸**Tu otevřel Hospodin oslici ústa a ona řekla Bileámovi:** „Co jsem ti udělala, že mě již potřetí biješ?“

²⁹Bileám oslici odpověděl: „Protože si ze mne děláš blázny! Mít v ruce meč, byl bych tě už zabil.“

³⁰Oslice Bileámovi odpověděla: „Což nejsem tvá oslice, na níž jezdíš odjakživa až do dneška? Udělala jsem ti někdy něco takového?“
Řekl: „Ne.“

³¹I sňal Hospodin clonu z Bileámových očí a on spatřil Hospodinova posla, jak stojí v cestě s taseným mečem v ruce. Poklonil se a padl na tvář.

Zvířata volají k Bohu či chválí Boha

- Ž 104,21

²¹Ivíčata řvou po kořisti, na Bohu se dožadují stravy.

- Jób 38,39–41

³⁹Můžeš ulovit pro lva kořist a uspokojit lačnost lvícat,

⁴⁰když se krčí v peleších, číhají ve svém doupěti v houští?

⁴¹Kdo opatří úlovek krkavci, když jeho mláďata volají k Bohu a bloudí bez potravy?

- Iz 43,18–21

²⁰Čest mi vzdá zvěř pole, šakalové i pštrosi; obdařil jsem poušť vodou a pustou krajinu řekami, abych napojil svůj vyvolený lid.

Zvířata nejsou zbavena morální volby

- Gn 3,14

¹⁴I řekl Hospodin Bůh hadovi: „Protožeš to učinil, budeš proklet, *odvržen* ode všech zvířat a ode vší polní zvěře. Polezeš po břiše, po všechny dny svého života žrát budeš prach.

- Ex 21,28

²⁸Když býk potrká muže nebo ženu, takže zemřou, musí být býk ukamenován a jeho maso se nesmí jíst; majitel býka však bude bez viny.

- Jonáš 3,7–10

⁷Potom dal v Ninive rozhlásit: „Podle vůle krále a jeho mocných *rádců* ! Lidé ani zvířata, skot ani brav ať nic neokusí, ať se nepasou a nepijí vodu.

⁸**Ať se zahalí do zíněné suknice, lidé i zvířata, a naléhavě ať volají k Bohu.** Každý ať se odvrátí od své zlé cesty a od násilí, které mu *lpí* na ruku.

⁹Kdo ví, možná že se Bůh v lítosti obrátí a odvrátí od svého planoucího hněvu a nezahyneme.“

¹⁰I viděl Bůh, jak si počínají, že se odvracejí od své zlé cesty, a litoval, že jim chtěl učinit zlo, které ohlásil. – A neučinil *tak* .

Eschatologické představy

- Oz 2,18–22

¹⁸V onen den, je výrok Hospodinův, budeš ke mně volat: „Můj muži,“ a nenazveš mě už: „Můj Baale. “

¹⁹Odstráním z jejich úst jména baalů; jejich jména nebude už *nikdo* připomínat.

²⁰**V onen den pro ně uzavřu smlouvu s polní zvěří a s nebeským ptactvem i se zeměplazy. Vymýtím ze země luk, meč i válku a dám jim uléhat v bezpečí.**

²¹Zasnoubím si tě navěky, zasnoubím si tě spravedlností a právem, milosrdenstvím a slitováním,

²²zasnoubím si tě věrností a poznáš Hospodina.

Eschatologické představy II

- Iz 11,6–8

⁶Vlk bude pobývat s beránkem, levhart s kůzlem odpočívát. Tele a lvíče i žírný dobytek budou spolu a malý hoch je bude vodit.

⁷Kráva se bude popásat s medvědicí, jejich mláďata budou odpočívát spolu, lev jako dobytče bude žrát slámu.

⁸Kojenec si bude hrát nad děrou zmije, bazilišku do doupěte sáhne ručkou odstavené dítě.

Mimobiblické židovské spisy (apokryfy/pseudoepigrafy)

- Pseudoepigraf = spis napsaný pod jménem jiné osobnosti a nezařazený do kánonu (z řec. *pseudés* = nepravý; *epigrafé* = nápis, název); někdy též apokryf (z řec. *apokryfos* = skrytý)
- *Závěti dvanácti patriarchů*
 - text se dochoval v řečtině
 - předloha patrně v hebrejštině
 - přesná doba vzniku nejistá (200 př. n. l. až 100 n.l.)
- „A nyní děti moje, napomínám vás, abyste zachovávali Boží přikázání, konali skutky smilování a pro všechny měli milosrdenství, a to nejen pro lidi, ale i pro němé tváře.“ (*Závěť Zabulónova V,1*)

Ježíš a zvířata I

- Mt 6,25–26

²⁵Proto vám pravím: Nemějte starost o svůj život, co budete jíst, ani o tělo, co budete mít na sebe. Což není život víc než pokrm a tělo víc než oděv?

²⁶**Pohledte na nebeské ptactvo: neseje, nežne, nesklízí do stodol, a přece je váš nebeský Otec živí. Což vy nejste o mnoho cennější?**

- Mt 12,9–13

⁹Odtud šel dál a přišel do jejich synagogy.

¹⁰A byl tam člověk s odumřelou rukou. Otázali se Ježíše: „Je dovoleno v sobotu uzdravovat?“ Chtěli ho totiž obžalovat.

¹¹On jim řekl: „**Kdyby někdo z vás měl jedinou ovečku, a ona by mu v sobotu spadla do jámy, neuchopil by ji a nevytáhl?**

¹²**A oč je člověk cennější než ovce! Proto je dovoleno v sobotu činit dobře.“**

¹³Potom řekl tomu člověku: „Zvedni tu ruku!“ Zvedl ji, a byla zase zdravá jako ta druhá.

Ježíš a zvířata II

- Zvíře je cenné, ale člověk je cennější
- Názor na pomoc zvířeti během sabatu nebyl samozřejmý
 - kumránské společenství takovou pomoc odmítalo
 - pozdější rabínské názory se rozcházely v názoru na to, zda je možno zvíře vytáhnout, nebo je dovoleno jen přinést mu pokrm a nápoj a vytáhnout jej až po skončení sabatu

Ježíš a zvířata III

- Mk 14,12–14

¹²Prvního dne nekvašených chlebů, když se zabíjel velikonoční beránek, řekli Ježíšovi jeho učedníci: „Kde chceš, abychom ti připravili velikonoční večeři?“

¹³Poslal dva ze svých učedníků a řekl jim: „Jděte do města a potká vás člověk, který nese džbán vody. Jděte za ním,

¹⁴a kam vejde, řekněte hospodáři: ‚Mistr vzkazuje: **Kde je pro mne světnice, v níž bych jedl se svými učedníky velikonočního beránka?**‘

- (Srov. však J 19,14 a 19,31)

Ježíš a zvířata IV

- Mk 8,1–8

- ¹Když s ním v těch dnech opět byl velký zástup a neměli co jíst, zavolal si učedníky a řekl jim:
- ²„Je mi líto zástupu, neboť již tři dny jsou se mnou a nemají co jíst.
- ³Když je pošlu domů hladové, zemdlí na cestě; vždyť někteří z nich jsou zdaleka.“
- ⁴Jeho učedníci mu odpověděli: „Odkud by kdo mohl tady na poušti vzít chléb, aby všecky nasýtil?“
- ⁵Zeptal se jich: „Kolik chlebů máte?“ Řekli: „Sedm.“
- ⁶Nařídil tedy zástupu usednout na zem; vzal těch sedm chlebů, vzdal díky, lámal a dával svým učedníkům, aby je předkládali; oni je předložili zástupu.
- ⁷**Měli i několik rybiček; vzdal za ně díky a nařídil, aby je také předkládali.**
- ⁸I jedli, nasýtili se a sebrali zbylých nalámaných chlebů sedm košů.

Ježíš a zvířata V

- Ježíš nezpochybňoval požívání masa
- Snahy vykládat tyto pasáže pouze obrazně (viz níže) je přinejmenším sporné

„Proto i význam požívání beránka s učedníky nebo rozdělování ryb a chlebů zástupům, má svůj význam alegorický, mystický, na něž evangelium nepřímou poukazuje. Nezapomínejme, že Bible je dílem zasvěcenců, že nebyla určena pro široké vrstvy lidí.“
(P. Pitter)

Komentář P. Singera k příběhu z Mt 8,28–34

„I když Starý zákon potvrzoval nadvládu lidí nad ostatními druhy, alespoň ukazoval jiskřičky zájmu o jejich utrpení. Nový zákon nijak nezakazuje krutosti páchané na zvířatech ani nedoporučuje se jejich zájmy zabývat. Sám Ježíš je popisován jako zjevně lhostejný k osudu zvířat, když na dva tisíce sviní seslal zlé duchy a přinutil je, aby se vrhly do moře – je to čin očividně zbytečný, protože Ježíš byl schopný vymýtit démony, aniž by je musel seslat na jakékoliv živé stvoření.“ *(Osvobození zvířat)*

Několik poznámek k příběhu

- Podle tehdejších představ se vyhnaní démoni, kteří nenašli alternativní „domov“, mohli vrátit zpět
- Také se mělo za to, že jsou spjati s konkrétní lokalitou – vepři tedy byli přijatelným útočištěm
- Možnost obrazného výkladu:
 - Zánik vepřů prozrazuje tendenci zla zničit vše, čeho se zmocní
 - Zlo se spojuje s nečistým (vepř), vede k agresi (posedlí ohrožují okolí) nebo samotě a autodestrukci (Markova verze) a samo se utápí a zaniká v chaotickém živlu (moře)
 - Ježíš je zobrazen jako ten, kdo bojuje proti zlu, a v jeho osobě a činech je předjímán čas, kdy bude zlo definitivně poraženo

Mk 1,12–13

„A hned ho Duch vyvedl na poušť. Byl na poušti čtyřicet dní a satan ho pokoušel; byl mezi dravou zvěří a andělé ho obsluhovali.“

Několik poznámek k textu

- Pokušení jako alternativa Ježíšem zvolené cesty
- Poušť – prostor „mimo-lidského“ světa (divoké zvěře, andělů a satana)
 - andělé = přátelé spravedlivého (obsluhují)
 - satan = nepřítel spravedlivého (pokouší)
 - dravá zvěř = nepřátelé člověka (situace po „pádu“), kteří neublíží spravedlivému, respektive spřátelí se s ním (eschatologická vize mesiášské spásy, prolamuje se Boží království– viz Izajáš)

Apoštol Pavel

- 1K 9,9–12

⁹V Mojžíšově zákoně je přece psáno: ‚Nedáš náhubek dobytčeti, když mlátí obilí.‘ **Má tu Bůh na mysli dobytek?**

¹⁰**Není to řečeno spíše pro nás? Ano, pro nás to bylo napsáno,** neboť ten, kdo oře a kdo mlátí, má pracovat s nadějí, že dostane svůj podíl.

¹¹Když jsme vám zaseli duchovní setbu, bylo by to mnoho, kdybychom sklízeli vaši pozemskou úrodu?

¹²Mají-li na vás právo jiní, proč ne tím spíše my? Přesto jsme tohoto práva neužili, raději snášíme nedostatek, jen abychom nekladli žádnou překážku do cesty Kristovu evangeliu.

Apoštol Pavel II

- Ř 8,18–25

¹⁸Soudím totiž, že utrpení nynějšího času se nedají srovnat s budoucí slávou, která má být na nás zjevena.

¹⁹Celé tvorstvo toužebně vyhlíží a čeká, kdy se zjeví sláva Božích synů.

²⁰Neboť tvorstvo bylo vydáno marnosti – ne vlastní vinou, nýbrž tím, kdo je marnosti vydal. **Trvá však naděje,**

²¹**že i samo tvorstvo bude vysvobozeno z otroctví zániku a uvedeno do svobody a slávy dětí Božích.**

²²Víme přece, že veškeré tvorstvo až podnes společně sténá a pracuje k porodu.

²³A nejen to: i my sami, kteří již máme Ducha jako příslib darů Božích, i my ve svém nitru sténáme, očekávající přijetí za syny, totiž vykoupení svého těla.

²⁴Jsme spaseni v naději; naděje však, kterou je vidět, není už naděje. Kdo něco vidí, proč by v to ještě doufal?

²⁵Ale doufáme-li v to, co nevidíme, trpělivě to očekáváme.

Novozákonní apokryfy I

- Pseudo-Matoušovo evangelium
 - pozdní latinská kompilace látek
 - vznik v 8. až 9. století

Novozákonní apokryfy II

„Dva dny poté, co se Pán narodil, vyšla Maria z jeskyně, vešla do stáje a položila dítě do jeslí, a vůl a osel mu vzdali úctu. Tehdy se splnila slova, která pronesl prorok Izajáš: „Vůl poznal svého majitele a osel jesle svého pána.“ Sama zvířata, jež ho měla mezi sebou, mu bez ustání vzdávala úctu. Tehdy se naplnilo slovo, které pronesl prorok Abakuk: „Poznají tě mezi dvěma zvířaty.“ Josef a Maria na tomto místě zůstali s dítětem tři dny.“ (Pseudo-Matoušovo evangelium XIV)

Novozákonní apokryfy III

- „Sám maličký Ježíš se před nimi procházel a přikázal jim, aby neškodili žádnému člověku. Maria a Josef se však velice báli, aby draci chlapečkovi neublížili. Ježíš jim řekl: „Nebojte se a nedívejte se na mě jako na malé dítě: já jsem pořád byl a jsem dospělý člověk a všechny šelmy v lese přede mnou musí zkrotnout.“ Podobně lvi a pardáli mu vzdávali úctu a provázeli je na poušti; kamkoli Marie a Josef šli, kráčeli před nimi, ukazovali jim cestu, skláněli hlavy a vzdávali úctu Ježíšovi. První den, když Maria uviděla lvy a různé jiné druhy šelem, jak chodí kolem ní, velmi se ulekla. Malý Ježíš jí však s veselou tváří pohlédl do obličeje a řekl: „Neboj se, mami: nespěchají sem, aby ti ublížili, ale aby ti sloužili.“ A těmi slovy zahnal strach z jejich duší. Lvi tedy kráčeli s nimi, spolu s voly, osly a soumary, kteří nesli jejich věci, a žádné zvíře nezranili, třebaže s nimi pobývali; klidně byli s ovce a berany, které přivedli z Judeje a měli je s sebou. Šli mezi vlky a nic se nebáli, a žádný druhému neublížil. Tehdy se splnilo slovo, které pronesl prorok: „Vlci se budou pást s jehňaty, lev a vůl budou spolu žrát slámu.“ Byl tam vůz se dvěma voly, v němž vezli věci, a ty vedli na cestě lvi.“ (Pseudo-Matoušovo evangelium XVIII,2–XIX)

Novozákonní apokryfy IV

- *Koptský fragment* – Ježíš se zastává týraného zvířete a uzdravuje jeho rány
- *Pseudo-Tomášovo evangelium dětství* – Ježíš tvoří vrabce z hlíny

